

AUTEURS: ANIKA DEPRAETERE & BART VAN BOUCHAUTE – FOTO'S: WANNES DEGELIN
 ONDERZOEKERS DIEGEM (OASES, KUL – [HTTP://WWW.SOLIDARITEITDIVERSITEIT.BE/](http://www.solidariteitdiversiteit.be/))

DE TOREKES ALS ALTERNATIEF WAARDERINGSSYSTEEM IN EEN SUPERDIVERSE BUURT.

ONDERZOEK NAAR SOLIDARITEIT OP DE SITE.

DIEGEM GAAT OP ZOEK NAAR SOLIDARITEIT IN HET HIER VAN CONCRETE PLAATSEN EN HET NU VAN CONCRETE PRAKTIJKEN. Sinds september 2013 zijn we aan de slag in het Rabot en onderzochten we hoe solidariteitspraktijken ontstaan in de wijk, al dan niet gestimuleerd door de complementaire munt, de Torekes. Via documentenanalyse, interviews met initiatiefnemers en stakeholders van het project en een focusgroep met zogenaamde 'Torekesvrijwilligers' op de Site kregen we grip op solidariteit in diversiteit.

Hieronder bespreken we de effecten die de Torekes hebben op solidariteit in diversiteit. De Torekes kunnen, net als elk ander muntsysteem, beschouwd worden als een manier om inzet te waarderen. We laten onze verdere analyse hier dan ook door leiden. We stellen vast dat de Torekes functioneren als een erkennings- en waarderingssysteem voor de diversiteit aan mensen die in de wijk aanwezig is. Deze vaststelling werpt vragen op ten aanzien van bestaande systemen om mensen te waarderen zoals de arbeidsmarkt en de manier waarop die wordt vormgegeven.

De vervolgfase van het DieGem onderzoek haakt in op deze discussie. Aan de hand van actie-onderzoek trachten we momenteel in beeld te brengen wat de Torekes, ingebed in de dynamiek op de Site, betekenen in het leven van mensen. Deze verhalen willen we publiek maken en op basis hiervan de dialoog aangaan met relevante actoren in de wijk en in de stad die op verschillende niveaus bezig zijn met arbeid, inkomen en activering.

DE TOREKES STIMULEREN SOLIDARITEIT IN DIVERSITEIT OP DE SITE

Tussen de Torekes en de Site bestaat een interessante wisselwerking. Het muntsysteem werd op gang getrokken door de volkstuintjes die enkel via Torekes kunnen gehuurd worden. Inzet op de gemeenschappelijke stadsakkers wordt eveneens in Torekes beloond. De Site was al een plaats waar erg diverse groepen aanwezig waren. Via de Torekes kon een relatief stabiele en geëngageerde vrijwilligersgroep betrokken worden. Dit zorgde voor meer diversiteit en diepgaandere ontmoetingsmogelijkheden.

De Turkse gemeenschap vond al langer aansluiting bij de volkstuintjes en de stadsakkers op de Site. Enkele oudere, Belgische dames organiseren een weggeefwinkel op de Site en werken ook mee op woensdagnamiddag om hun volkstuintje te kunnen huren. Personen in een maatschappelijk kwetsbare situaties worden door de ondersteuning van Samenlevingsopbouw en het inkomensverhogend effect van de munt eveneens betrokken. Ieder ontwikkelt op zijn manier en vanuit zijn of haar eigen achtergrond een betrokkenheid op de Site. Louis vindt het hier beter werken dan in de fabriek. Daar werd hij een tijdje geleden al ontslagen. Crisis. Sofia kampt met familiale problemen die haar soms te veel worden. Werken in de openlucht, soms met blote handen en voeten, geeft haar energie en voldoening. Hamse woont aan de andere kant van Gent maar blijft na haar Nederlandse les in het Rabot hangen. Ze heeft een operatie achter de rug en kan niet zo hard werken, maar wil toch iets doen. Nadine organiseert hier een weggeefwinkel omdat het Prinsenhof waar ze woont haar een beetje te saai is geworden. Vincent is tijdelijk werkloos, wil iets doen in de buurt en kan de extra Torekes goed gebruiken.

"Die verschillende profielen, die zwermen door elkaar op de Site en de Torekes zijn hier de rode draad in", zoals een bouwwerker het mooi verwoordt. Precies omdat plaats het enige is dat we in superdiverse contexten nog de-

ONDERZOEKER
 ANIKA EN
 ARWA VAN
 SAMENLEVINGS-
 OPBOUW GENT AAN
 HET WERK OP DE
 STADSAKKER.

len, kan het een basis zijn voor solidariteit (Oosterlynck & Schuermans, 2013). Kleinschalige knooppunten van diversiteit, zoals de Site, bieden de mogelijkheid om op een heel informele manier te ondervinden hoe we met verschil kunnen omgaan. De gedeelde betrokkenheid van een erg diverse groep mensen kan vooroordelen verminderen en nieuwe verbindingen mogelijk maken (Amin, 2002). We stelden vast dat het op een positieve manier aanwezig zijn in de publieke ruimte respect oplevert voor mensen in een kwetsbare situatie.

"Vroeger had je elke groepering, elke cultuur gaat een beetje met elkaar om. Hier komen ze samen en dat is het plezante. Vroeger, die Turken, ik kende die niet want ik klap geen Turks. Nu maakt het niet uit, je leert communiceren met elkaar, met handen en voeten. Die Turkse mensen proberen zich ook iets of wat verstaanbaar te maken. We geraken er wel uit." (vrijwilliger de Site)

"De mensen zien dat wie vroeger de krapuuls van 't straat waren zo iets positief doen en dat zorgt voor een verbinding, de perceptie verandert. Dit kan je nooit veranderen door samen te vergaderen, wel door dingen samen te doen en iedereen zijn plek daarin te geven." (opbouwwerker)

Vooral tussen mensen met een kwetsbaar profiel zoals langdurig werklozen, mensen zonder wettig verblijf, personen met een laag pensioen... ontstaat een sterk gevoel van lotsverbondenheid (Stjerno, 2004). Het werk op de Site zorgt voor een regelmatig en intensief contact en een gedeelde, kwetsbare situatie leidt tot een sterk 'wij-gevoel'.

VRIJWILLIGERS GENIETEN VAN EEN EERSTE LENTEZON TIJDENS HUN WERK OP DE STADSAKKER OP WOENSDAGNAMIDDAG.

"You get poor by poor people, we help each other. We take ourselves as brothers, sisters, friends, whatever... As family, as people. It is unity in diversity."

"Ge zoekt hulp waar ge hulp kunt krijgen en dat is meestal bij je gelijken. We zijn toch gelijk, ik ben niet gelijker of hem, hij is niet gelijker of ik." (vrijwilligers de Site)

DE TOREKES ERKENNEN EN WAARDEREN EEN DIVERSE GROEP

De Torekes betrekken een erg geëngageerde en stabiele groep vrijwilligers op de Site. Een aantal van deze deelnemers wordt over de streep getrokken door de financiële waardering die de munt oplevert. Het Rabot wordt gekenmerkt door scherpe vormen van sociaaleconomische achterstelling: het aantal rechthebbenden op een leefloon en de werkloosheidsdruk behoren tot de hoogste van Gent en het gemiddeld netto belastbaar inkomen is het laagste van alle Gentse wijken (Stad Gent, 2013). Het is dan ook niet meer dan logisch dat mensen met een laag pensioen, een precaire en onderbetaalde job, een ontoereikend vervangingsinkomen... op zoek gaan naar mogelijkheden om iets bij te verdienen. Het feit dat Samenlevingsopbouw al heel

▶▶▶

DE VOLKSTUINEN BEGIN APRIL 2015.

►►► wat ervaring heeft met de ondersteuning van kwetsbare groepen, droeg bij tot hun inclusie in het Torekes-project. Het gebrek aan inkomen en bestaanszekerheid voor een significant deel van de wijk is iets wat door de Torekes terug op de kaart komt te staan.

In het Rabot wonen daarenboven veel mensen zonder staatsburgerschap. Ze zitten in een verblijfsprocedure of verblijven hier onwettig. Andere bewoners krijgen een label als 'inactieve burgers' omwille van hun langdurige werkloosheid. De initiatiefnemers van het Torekesproject beschouwen gedeelde betrokkenheid op het publieke domein als een volwaardige vorm van 'doe-participatie'. Net daarom tonen ook 'illegale' of 'inactieve' bewoners zich wel als actieve burgers in de wijk. De Torekes is een praktijk die de kans inhoudt om letterlijk en figuurlijk een

plaats te bieden aan kwetsbare buurtbewoners. Deelnemers kunnen zichzelf zichtbaar maken als respectabele en te respecteren leden van de gemeenschap. Ze kunnen hun potentieel als medeburger laten zien.

Tegenwoordig gaan meer en meer stemmen op om mensen niet zomaar een plaats in de samenleving te geven, maar deze te laten verdienen. Zeker nu een federaal kader wordt uitgewerkt voor gemeenschapdienst voor langdurig werklozen. Dit leidt tot het verder voeden van een discours waarbinnen kwetsbare groepen hun aanwezigheid moeten aanvaardbaar maken door dit zelf via actieve inzet te verdienen. Een dergelijke visie steunt op een problematisering van de uitgesloten in plaats van de uitsluiting (Tuteleers, 2007). De Torekes hebben het potentieel om net het omgekeerde te doen. Door de actieve inzet van mensen in een kwetsbare situatie bieden ze de mogelijkheid om burgers te valoriseren die hier elders blijkbaar de kans niet toe krijgen.

JONGE VRIJWILLIGER ZAAIT KORIANDER IN EEN GROTE KRUIDENBAK.

"Veel van die gasten voelen zich soms zo waardeloos in die maatschappij en het feit dat ze met die Torekes iets kunnen betekenen is voor hen ongelooflijk belangrijk." (opbouwwerker)

Het werken met deze groep brengt signalen en verhalen naar boven die aangeven waar bestaande systemen tekortschieten

en waar uitsluiting verder in de hand wordt gewerkt: mensen raken geen stap verder zonder vaste domicilie, vluchtelingen raken vast te zitten in de administratieve mallemol, een werk'straf'logica haalt mensen uit hun sociaal netwerk ...

"Door het werken met die kwetsbare doelgroepen komen er heel veel zaken naar boven. Je botst op systemen die niet werken. De Torekes brengen naar boven wat zich onder de radar bevindt."
(opbouwwerker)

In het DieGem actieonderzoek dat nu loopt, focussen we op één van deze systemen namelijk de arbeidsmarkt. Door de activering van groepen in kwetsbare posities krijgen 'werk' en 'inkomen' immers een centrale betekenis in het Torekesproject. Zo is het frappant om vast te stellen dat personen die onder andere door arbeidsbemiddelingsdiensten worden omschreven als 'inactief' erg actief aan de slag zijn op de Site.

POLITIEK WERKEN DOOR VERHALEN TE VERTELLEN EN TE VERTALEN

De Torekes tonen aan dat veel mensen uit bestaande systemen vallen en dat bijgevolg een transformatie of verandering van deze systemen vereist is om structurele solidariteit met deze groepen te kunnen ontwikkelen. Iets wat we in een vorig artikel benoemden als het 'transformatief potentieel' van de Torekes (Van Bouchaute, Depraetere, Oosterlynck & Schuermans, 2014). Als het Torekesproject echt een solidair project wil zijn, dan moet dit haar transformatief potentieel blijven uitspelen.

We zien nu al hoe in de Torekes de betekenis van 'werken' op verschillende vlakken in vraag wordt gesteld. De deelnemers hebben een grote autonomie om te bepalen wanneer en hoe lang ze meewerken (tijd). De taken worden in onderling overleg ingevuld vanuit de mogelijkheden maar ook de wensen van elke deelnemer (inhoud). Er is veel aandacht voor de opbouw van gelijkwaardige, vertrouwensvolle relaties tussen de deelnemers en met de opbouwwerkers (verhoudingen). Meewerken aan de Torekes geeft een gevoel van betekenis voor zichzelf en in de ogen van anderen binnen de wijk (waardering). Hierdoor ontstaat er bij de deelnemers een gevoel van verantwoordelijkheid en betrokkenheid bij het Siteproject waarin ze 'werken'.

Aan de hand van actie-onderzoek wil DieGem nog meer grip krijgen op de betekenis van het 'werk' op de Site en het 'verdienen' van de Torekes in het leven van deelnemers. We geloven dat het naar boven brengen van deze verhalen kan aantonen hoe de Torekes het potentieel hebben om uit te stijgen boven het zoveelste 'sociale activeringsproject'. Daarenboven willen we deze verhalen publiek maken en dus doorvertellen. Deze 'kleine verhalen' zijn immers van fundamenteel politiek belang: ze tonen in al hun complexiteit aan wat fout loopt, maar geven ook aanknopingspunten van waaruit iets nieuws kan ontstaan (Rancièrè, 1992).

TOREKES IN 2014

- 193.704 uitgereikte Torekes, waarvan 71.019 op De Site
- goed voor 7.748 uur vrijwilligerswerk in de wijk Rabot-Blaisantvest
- 281 vrijwilligers
- 43 aangesloten organisaties en handelaars

Torekes stimuleren ontmoeting en sociale cohesie. Zo spaart Chocolatier Renard zijn Torekes op om een fiets te kopen bij zijn 'buurman' de Velomaker en kocht een vrijwilliger van de Site met zijn Torekes een tweedehandsfiets voor het kind van iemand anders. Basischool Het Kompas onderhoudt het Witte Kaproerenplein. Met de Torekes die ze daarmee verdienen, kopen ze groenten en maken ze soep, die ze verkopen. Met de opbrengst betaalt de school de bosklassen voor leerlingen die het thuis minder breed hebben.

∞ Bibliografie ∞

- ▶ Amin, A. (2002). Ethnicity and the multicultural city: living with diversity. *Environment and planning*, 34, 959-980.
- ▶ Oosterlynck, S. & Schuermans, N. (2013). Superdiversiteit. *Solidariteit herdenken*. *Alert*, 39 (4), 13-19.
- ▶ Rancièrè, J. (1992) Politics, identification and subjectivation. *October*, 61, 58-64.
- ▶ Stad Gent (2013). *Gent in cijfers*. Geraadpleegd op 27/1/2014, van <http://www.gent.buurtmonitor.be/>
- ▶ Stjernø, S. (2004). *Solidarity in Europe. The history of an idea*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ▶ Tuteleers, P. (2007). *Sociale activering. Exploratieve studie naar de achtergronden van het concept*. Academia Press: Gent.
- ▶ Van Bouchaute, B.; Depraetere, A.; Oosterlynck, S. & Schuermans, N. (2014). Solidariteit in superdiversiteit: het transformatief potentieel van een complementaire munt in een superdiverse wijk. In G. Verschraegen, C. de Olde, S. Oosterlynck, F. Vandermoere & D. Dierckx (Eds.), *Over gevestigden en buitenstaander* (pp. 81-104). Antwerpen: Acco.